

Universitätsbibliothek Wuppertal

Annæi Senecæ Tvm Rhetoris Tvm Philosophi Opera Omnia

Quid in eo contineatur sequens pagina indicabit

Seneca, Lucius Annaeus <Rhetor>

M.DC.XLVI., 1646

Liber quintus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1509](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1509)



M. ANNÆI SENECAE
CONTROVERSIARVM
LIBER QVINTVS.

[Aliis decimus.]

SENECA NOVATO, SENECAE
MELÆ filiis salutem.



QVOD ultra mihi molesti sitis, non est. Interrogate, si qua vultis, & sinite me ab istis iuuenilibus studiis ad senectutem meam reuerti. Fatebor vobis, iam res tædio est. Primo libenter assilui, velut optimam vitæ meę partem mihi redûcturus: deinde iam pudet, quamdiu non seriam rem agam. Scholastica studia leuiter tractata delectant: contrectata & propius admota, fastidio sunt. Sinite ergo me, semel exhaurire memoriam meam, & admittite vel adactum iureiurando, quod adfirmem dixisse me quæ sciui, quæque audiui, quæque ad hanc rem pertinere credidi. Pertinere autem ad rem non puto, quomodo L. Magius gener T. Liuij declamauerit: quamuis aliquo tempore suum populum habuit, cum illum homines non in ipsius honorẽ laudarent, sed in soceri ferrent: quomodo L. Asprenas, aut Quintilianus senex declamauerit: transeo istos, quorum fama cum ipsis extincta est. De Scauro si me interrogatis, cum illum mecum audieritis, iniqui estis. Non noui quenquam, cuius ingenio P. R. perginacius ignouerit. Dicebat negligenter sæpe causam in ipsis subselliis: sæpe dum amicitur, dicebat. deinde litiganti similior quàm agenti, cupiebat euocare aliquam vo-

sem aduersariorum, & in altercatione vires suas nouerat. Nihil erat illo venustius, nihil paratius: genus dicendi antiquum, verborum quoque non vulgarium grauitas, ipse cultus habitusque corporis, mire ad auctoritatem oratoriam aptatus. Sed ex iis omnibus scire posses, non quantum oratorem præstaret Scaurus, sed quantum dederet. Pleræque actiones malæ, in omnibus tamen aliud quod magni neglectique ingenij vestigium extabat. raro aliqua actio bona, sed quam fortunæ imputares. Sed illum longa, immo perpetua desidia eo perduxerat, vt nihil curare vellet, nihil posset. Orationes septem edidit, quæ deinde senatusconsulto combustæ sunt. Bene cum illis ignis egerat. Sed extant libelli, qui cum fama eius pugnant, multoque dissolutiores ipsis actionibus. Illas enim cum destituerit cura, calor adiuuat: ij caloris minus habent, negligentia non minus. Declamantem audiuius, nouissime quidem cum M. Lepido ita, vt quod difficillimum erat, sibi displiceret. De Labieno interrogatis? Declamauit non quidem populo, sed egregie. Non admittebat populum: & quia nondum hæc consuetudo erat inducta, & quia putabat turpe ac friuolæ iactationis. affectabat enim censorium supercilium, cum alius animo esset. Magnus orator, qui per multa impedimenta eluctatus, ad famam ingenij, constantibus magis hominibus peruenerat, quam volentibus. Summa egestas erat, summa infamia, summum odium. Magna autem debet esse eloquentia, quæ inuitis placeat, cum ingenia fauor hominum ostendat, fauor aliat. quantam vim esse oportet, quæ inter obstantia erumpat? Nemo erat, quin cum homini omnia obiecerat, ingenio multum tribueret. Color orationis antiquæ, vigor nouæ. Cultus inter nostrum ac prius sæculum medius, vt illum posset vtraque pars sibi vindicare. Libertas tanta, vt libertatis nomen excederet. vt quia passim ordines hominésque laniabat, Rabienus vocaretur. animus per vitia ingens, & ad similitudinem ingenij sui violentus, & qui Pompeianos spiritus nondum in tanta pace posuisset. In hunc primum excogitata est noua pœna. effectum est enim per inimicos, vt omnes eius libri incenderentur. Res noua & insueta, supplicia de studiis sumi, bono hercule publico, ista in pœnas ingeniosa

crudelitas post Ciceronem inuenta est. Quid enim futurum fuit, si ingenium Ciceronis triumphis libuisset proferbere? Sunt dii immortales lenti quidem, sed certi vindices generis humani, & magna exempla in caput inuenientium regerunt: vt iustissima patiendi vice, quod quifque alieno excogitauit supplicio, saepe excipiat suo. Quae vos dementissimi homines tanta vecordia agitat? parum videlicet in poenas notae crudelitatis est. conquirit in vosmetipsos noua, quibus pereatis: & si quid ab omni patientia rerum natura subduxit, sicut ingenium memoriamque nominis, inuenite quemadmodum perducatis ad eandem rem corporis mala. Facem studiis subdere, & in monumenta disciplinarum animaduertere, quanta & quam non contenta certa materia saeuit est! Dij melius quod eo seculo ista ingeniorum supplicia coeperunt, quo & ingenia deserunt. Bius qui hanc in scriba Labieni sententiam dixerat, postea viuientis adhuc scripta combusta sunt: iam non malo exemplo, quia suo. Non tulit hanc Labienus contumeliam, nec superstes esse ingenio suo voluit, sed in monumenta se maiorum suorum ferri iussit, atque ita includi: veritus scilicet, ne ignis qui nomini suo subiectus erat, corpori negaretur: non finit tantum se ipse, sed etiam sepeliuit. Memini aliquando cum recitaret historiam, magnam partem conuoluisset & dixisset: Haec quae transeo, post mortem meam legentur. Quanta in illis libertas fuit, quam etiam Labienus extimuit? Cassij Seueri, hominis Labieno iunctissimi, bellè dicta res ferebatur. Illo tempore quo libri Labieni ex S. C. vrebantur: Nunc me, inquit, viuum vti oportet, qui illos edidici. Monstrabo vobis bellum libellum, quem à Gallieno vestro petatis. Recitauit rescriptum Labieni pro Baryllo Mæcenatis, in quo suspicietis adolescentis animum, illos dentes ad mordendum protrouocantis. Puto iam nihil, quod interrogetis, restat. Musa rhetor, quem interdum soletis audire, licet Mela meus contrahat frontem, multum habuit ingenij, nihil cordis. Omnia vsque ad vltimum timorem perducta, vt non extra sanitatem, sed extra naturam essent. Quis enim ferret hominem de siphonibus dicentem, Caelo repluunt de sparsionibus, Odoratos imbres: & in cultum viridium,

Cela

Cælaras filias : & in pictura, Nemora surgentia? Aut illud
 quod de subitis mortibus memini eum dicentem, cum
 vos me illo perduxissetis: Quicquid autem volitat, quic-
 quid piscium natat, quicquid ferarum discurrit, nostris
 sepelitur ventribus. Quære nunc, cur subito moriamur:
 mortibus viuimus. Non ergo & si iam manumissus erat,
 debuit de corio eius nobis satisfieri. Non sum ex iudicibus
 feuerissimis, qui omnia ad exactam regulam redigam. Mul-
 ta donanda ingenii puto: sed donanda vitia, non portenta
 sunt. Si qua tamen tolerabiliter dicta sunt, non subtraham.
 ne plura videantur, vel subiicietis vos. Osceus non incom-
 mode dixit, sed sibi nocuit: dum nihil sine schemate dice-
 re cupit. oratio eius non figurata erat, sed praua. Itaque
 non inurbane Pacarus rhetor, cum illi Massiliæ manè oc-
 currisset, schemate illum salutauit. Poteram, inquit, dis-
 scere? Aue Osce. Ipse ab eloquentia multum aberat, na-
 rus ad contumelias omnium ingenii inuendas. Nulli non
 impressit aliquid, quod effugere non posset. Ille Passieno,
 prima eius syllaba in Græcum mutata, obscenum nomen
 imposuit. declamatori subtili, sed arido. ille Sparso dixit,
 scholam communem cum rhetore quodam habenti: Tu
 potes controuersiam intelligere, qui non intelligis te la-
 terem lauare. Sparsus autem dicebat valenter, sed durè.
 Ad imitationem Latronis se direxerat: non tamen vnquam
 similis illi erat, nisi cum eadem diceret. Vtebatur suis
 verbis, Latronis sententiis. Cum Basso certamen illi fuit,
 quem vos quoque audistis, homine disertò: cui demptam
 velim quam consecrabatur amaritudinem & simulationem
 actionis oratoriæ. Nihil indecentius, quàm vbi schola-
 sticus quod non nouit, imitatur. Amabam itaque Capito-
 nem, cuius declamatio est de Popilio hæc quæ meo Latro-
 ni subiicitur. Bona fide Scholasticus erat, in his declama-
 tionibus quæ illi bene cesserunt, nulli non post primum
 Terracolon præferendus. Primum Terracolon, quorum fa-
 ciam, quæritis? Latronis, Fusci, Albutij, Gallionis. Hi quo-
 tiens conflixissent, penes Latronem gloria fuisset, penes
 Gallionem palma: reliquos, vt vobis videtur, componi-
 re. Ego vobis omnium feci potestatem. hos minus nobiles
 finite in partem abire, Paternum, Moderatum, Fabium,
 & si quis est nec clari nominis, nec ignoti. Dum in his ad

farietatem vestram me præsiterim, permittite me mihi & aliquos, quos non nostis, ex sinu proferre: quibus quo minus ad famam peruenerint, non ingenium defuit, sed locus. Bene declamauit Gaius Silo: cui Cæsar Augustus, cum frequenter causas agentem in Terracinenſi colonia vidisset, plenum testimonium reddidit. dixit enim: Nunquam audiuit patremfamilias disertioſiorem. Erat qui patremfamilias præferret, oratorem subduceret. Partem enim eloquentiæ putabat, eloquentiam abscondere. Solebat declamare studioſe Turrinus Clodius, cuius filius fraterno vobis amore coniunctus est, adoleſcens summæ eloquentiæ futurus, nisi mallet exercere, quantum habet, quam sequi quantum conſequi poſſet. Sed Turrinus Clodius multum de viribus remiſerat, dum Apollodorum ſequitur, & ſummam legem dicendi eum putat. Tantum tamen illi ſuperfuit virium, quantum valeret, etiam ſi ars abeſſet. Sententias dicebat excitatas, inſidioſe aliquid petentes. Nunquam non de colore Latroni controverſam fecit. Larro nunquam ſolebat diſputare in conuiuiis, at aliquando declamare ex tempore ſolebat. Dicebat quosdam eſſe colores, prima facie duros, aſperos: eos non poſſe, niſi actione probari. Negabat itaque vili placere poſſe, niſi totum noſſent: ſe, & ſuas vires, & illarum fiducia aliis metuenda & prærupta audere. Multa ſe non perſuadere iudici, ſed auferre. Turrinus contra nihil probare, niſi totum: non quia imbecillus erat, ſed quia circumſpectus: cauſas nemo propoſuit diligentius, nemo reſpondit paratius: & pecuniam itaque & dignitatem quam primum in prouincia Hiſpani habuit, eloquentiæ debuit. Natus quidem erat patre ſplendidiffimo, auro D. Iulij hoſpiti: ſed ciuili bello attenuatæ domus nobilis vires excitauit, & ita ad ſummam perduxit dignitatem, vt ſi quid illi deſuſcit, ſcias locum deſuiſſe. Inde filius quoque eius, id eſt, meus (nunquam enim illud à vobis diſtinxit) habet in dicendo paternam diligentiam, quæ vires ex induſtria retundit. Hoc & in ipſo genere vitæ ſequitur ad ſummam equaſurus iuuenis, niſi modicis contentus eſſet. ideo dignus eſt, cuius, tam modicis cupiditatibus fortuna præſtet fidem. Horum nomina non me à nimio fauore, ſed à certo poſuiſſe ſciatis: cum ſententias eorum retulero, aut pa-

aut pares notissimorum auctorum sententiis, aut præferendas.

CONTROVERSIÆ XXX.

Lugens pauperis filius diuitem sequens.

LEX INIURIARVM SIT ACTIO. Thema. *Quidam cum haberet filium, & diuitem inimicum, occisus in spoliatus inuentus est. Adolescens sordidatus diuitem sequebatur. Diues eduxit eum in ius, & postulauit, si quid suspicaretur, accusaret se. Pauper ait: Accusabo, cum potero: & nihilominus sordidatus diuitem sequebatur. Cum peteret honores diues, repulsus est. Accusat iniuriarum pauperem.*

PRO PAUPERE. VIBII GALLI. Gratias diuiti, quod quos odit, reos iam facere contentus est. interdium publico nobis interdicatur: quærite quid nocte fiat. Non ambulabis, inquit, eadem via qua ego. non calcabis vestigia mea, non offeres delicatis oculis sordidam vestem, non flebis inuito me, non tacebis: perietamus si hic magistratus esset. **ALVTII SILI.** Quod sordidatus fui, luctus est: quod fleui, pietas est: quod non accusaui, timoris est: quod repulsus est, vestrum est. Non taceam qui adhuc viuo, quod tacei? Nostis populi loquacis suspiciones. Quare iste honores illo viuo nunquam petiit? ego vero omnes quæso, omnes vt me in inquisitionem paternæ mortis adiuuent: & ad tua genera diues venissem, nisi timerem, ne inuidiam tibi fieri diceret: & iampridem hoc animo sequor, occasionem loquendi capto: nec mehercules possum dicere, inhumanitate tua fieri quod non audeo. sed vitium me meum sequitur. Taceo: vtinam hoc vitium habuisset & pater! dum libere loquitur, multos offendit: neque te puto solum in ciuitate habuit inimicum. Vt iste ait, causam meam populo probaui. **IULII BASSI.** Quando autem istis diuitibus non sordidati sumus? accusa, inquit, pauper diuitem, egens candidatum. ego accusem? ambulare mihi meo arbitrio non licet. In ius vocaui: Accusa, inquit: reum me perage, peroras quis accusare sic loquentem potest? Cur, inquit me tequeris? quasi aliud iter pauperes, aliud diuites habeant.

CÆSTII PII. Non essem reus, si accusassem. barba demissa, sordidatus cum criminibus meis ad vos veni. Omnia licet fiant, non desinam inquirere percussorem: & fortasse iam inveni. Quam subito pater meus in media ciuitate? Quid me intueris? quid obseruas? quid dicam? subductus est? **ARELLII FVSCI PATRIS.** Incedere magno comitatu, splendido cultu, non est fortunæ meæ; ista diuitas possunt: satis est, si viuimus. Cum spoliatum cadauer non sit, quis fuerit percussor, nescio. quisquis fuit, quasi diues spolia contempsit. Quare, inquit, me sequeris per publicum? facinus indignum commissum est: diues & pauper per eadem vestigia inaccessimus. **OSCI.** Accusa, inquit, ubi est qui primo coepertat? Vellem pater meus quoque à te non discessisset. viucret. Quare, inquit, me reum non facis? quia accusatorem me non times. Mortuo patre meo, metuo enim ne quis iniuriam sibi fieri putet, si dixero occisum. Occisus est pater meus: à quo? si permittis, nescio. **IUNI GALILIONIS.** Quid iste accusanti fecisset, qui persequitur tacentem? cur non agis? quia vis tecum agi. Nunquid nunc tibi iniuriam facio sordidatus? quod reo licet, ludenti non licet? Quid potui patri meo minus præstare: in honorem eius vestem mutavi. **FVLVII SPARSI.** Sordidatus es, inquit; fles. hoc dicis: Pauperis occisi filius pauper es. Pater meus in media ciuitate saluis legibus occisus est. quis hoc sine lacrymis narrare possit? non deponam has sordes, nisi inuenero cui induam. Quis occidit patrem meum? nescio. nihil amplius testari possum, quam hanc vocem meam: Adhuc nescio. Delibero interim, vt induam vestem quam patri meo reliquit percussor. Cur me sequeris? magistratus post terga sua non summovent. **ARGENTARI.** Non vis patrem meum fleam? lacessere nos vltro non solebat. **CLODII TVRRINI PATRIS.** Quare, inquit, sordes sumpsisti? quid igitur? ne lugebo quidem quem vindicare non possum? nulli iniuriam facio nisi patri, quem adhuc tacitus fleo. **PORCII LATRONIS.** Cuius necessarius, ita crudeliter interempti patris dolor est. Nihil fortius est, quam quod gemit. Accusa, inquit, me. vnde tam securus est? inuenisse videris, quis alius occiderit. Non erat prada

præda quam grassator sequeretur, sed erat virtus summa, firmissimum ignoti munimentum, contumax aduersus fastidium diuitiarum innocentia. Hæc ab inimico perita sunt spolia. Nescio quomodo miserum esse interdum in miseria iuuat, & plerumque omnis dolor per lacrymas effluit. Nimum funere nostro exultat. Non solebat uiuo illo prouocare nos ut reus fieret. Si quis omnium mortalium miseriarum inter necessarias super occisum patrem lacrymas, increditam adhuc inertiam miratus est, in hac dignitate præsentis periculi omnem suam ponat admirationem. Si pauper accusandi diuitis animos non sumpsit, miramini? quia tacet, reus est. Per has lacrymas, per hunc squalorem, per hæc necessaria omnibus periclitantibus instrumenta, non inuidiosam vestrae misericordiae præmium petimus, ut absoluto sic esse tanquam reo liceat. Potens iste & graciosus, & quod ne ipse quidem negat, diues fuit, & qui nihil unquam sibi putaret timendum, etiam reo. Crescere deinde in dies odium alterius impotentia, alterius libertate. Diues nihil aliud quam nos pauperes existimare, nos nihil aliud quam innocentes, inter quotidianas acies semper inuicti. quis de nostra interim morte cogitauerit, nescio: quod dissimulari non potest, scio quis optauerit. Venit iste cum turba clientium & parasitorum, & aduersus pauperem togam regiam suam effundit. Cur me non accusas? non postulas? vix temperabat quin diceret: Quid ego in te accusatorem non audeam, qui occidendum eum curavi, qui tantum mecum litigauerat? Ciuitates plerumque finitimæ inter repentinam discordiam bello tument. Inter ciuilia bella tantum in ultionem satis est, quantum quisque a se maledicendum occupauit. **M. Cicero** qua violentia in absentiam Metelli strepit? **M. Cato** Pulchro obiciente furtozorum crimina, audiuit. Quæ maior indignitas esse potuit illius sæculi, quam aut Pulcher accusator, aut reus Cato? In Cn. Pompeium terra marique victorem fuit qui carmen componeret, vno, ut ait, digito caput scalpente. n. Fuit aliquis qui licentia carminis tres auratos currus contemneret. **M. Bruti** sacratissimam eloquentiam lacerat, cum quidam eius tituli sanguine non inquinatus solum manus, sed infectas ait: atque

leg. Macc-
rio. i. c.
C. Atinius
Labco, cui
cognomen
fuit Macc-
rioni, Plin.
H. N. lib. VII.
cap. 44.
vid. Rubin.
ad Velleg.
Patricul.
lib. 2, cap. 11.
p. 45.

ille tamen cum tres consulatus, ac tres triumphos scinderet, adeo non timuit, ne esset reus, ut etiam disertus esset curauerit. Solus hic est in vestra ciuitate innocentiore Cato, nobilior Metello, fortior Pompeio.

DIVISIO. Latro sic diuisit, An in re iniuria sit. Nulla, inquit, iniuria est. Sordidatus sum, inquam: multi faciunt. Omnia iniuriarum genera comprehensa sunt. pulsare non licet, conuicium facere contra bonos mores non licet. Hoc loco **SCAVRVS** dixit: Noua formula iniuriarum componitur, quod nihil contra bonos mores fecit. Etiam si in re iniuria est, An si non malo animo fecit, tutus sit: An malo animo faciat. Hoc **LATRO** in duas quaestiones diuisit, An si credidit, ob hoc ipsum patrem suum occisum, & propter hoc secutus est, ignoscendum illi sit. Deinde, An credidit. **GALLIO** illam primam fecit quaestionem. An, quod liceat cuiquam facere, si faciat, iniuria non teneatur. Licet, inquit, flere, licet ambulare, qua velis, sumere nihil, inquit, ut & alienum iniuriarum facere. Sordidatus es, non queror: sed si fordes tuae inuidiam mihi concitant, queror.

COLOR. De colore quaesitum est. Quidam aperte inuesti sunt in diuitem: quidam ex toto nihil dixerunt: quidam secuti sunt mediam viam. Cum praeter haec nihil sit, **LATRO** volebat videri inuenisse quartum genus, ut hoc modo in diuitem diceret: Tu quidem non fecisti, sed tamen ego habui causas propter quas possem decipi, & de te aliquid frustra suspicari, quia in spoliatus pauper inuentus est. Hoc est autem medium illud genus, nec dimittendi diuitem, nec accusandi. Nam & dimittere non debet, quem distulit: & accusare propter hoc in ipsum non debet, quia distulit. **ALBVRTIVS** nihil dixit in diuitem. Hoc colore declamauit: Committit iniuriarum, inquit, si quem non postulauit, accusat. Quare, inquit, sequeris me? ut aliquando mei miseraris, ut desinas afflictam domum persequi, ut scias me in hoc habitu accusare non posse, ut concupiscae gloriam vindictae mortis. Tu solus potes, si voles, inuenire quis occiderit, tu accusare. At me quidam propter hoc suspectum habent. Potes discutere istam suspicionem, quaere quis fecerit, **Ut scias, inquit, te inuidiam**

diam mihi facere : cum dixissem , Accusa me : non negasti te accusaturum , sed respondisti , Accusabo cum potero . Ignosce mihi , non magis adhuc quemquam accusare possum quam absoluerè . quæro quis fecerit . Hæc leuia argumenta sunt , hæc vana sunt quæ alios tangunt : quod inimicus est , quod ille in spoliatus inuentus est : non est quare accusem , est quare suspicer . RUFVS VIRBIVS hoc colore posuit : Sordidatus sum , lugeo : sequor te , vt tutior sim : timeo nescio quem , illum qui patrem meum occidit . scio me , quandiu tecum sum , perire non posse . Dum hunc colorem sequitur MVRRHEDIVS , ineptissime dixit : Quare te sequor ? pater meus , quia solus in ambulat , occisus est . OSCII color non placuit Gallioni . Sequor , inquit , vt inueniam quis fecerit . hoc mecum cogito : Quisquis est ille qui fecit , volet hoc inimico imputare , ad diuitem veniet . Multo , inquit , hoc iniuriosius est , si inquirendi causa facit , si non tantum in conuicium , sed periculum diuitis sequitur . GALLIO subtiliter agendum putauit , & ad positionem controuersia: colorem actionis dirigendum , vt diceret : Suspicio à te patrem meum occisum . quis enim illum alius oderat magis ? quis impotens alius est ? vestem enim illius sine dubio nescio quis percussor non concupiscebat . Dicit aliquis : Quid ergo ? si inimicus est , protinus interfector est ? non . ideo non accuso . HISPO ROMANVS palam accusauit , & dixit : Non causam sibi decesse , sed vires . etiam hanc sententiam in proœmio , magno cum assensu hominum dixit : Eum accusatorem habeo , qui se reum non esse miratur . BASSVS IVLIVS in hæc controuersia dixit : Quare me sequeris per publicum ? facinus indignum , Iudices , factum est , pauper & diues eandem terram calcamus . Consectari autem solebat res sordidas , & inueniebat qui illas vnice suspiceret . Memini illum declamantem declarasse controuersiam de lenone , qui decem iuuenibus denuntiavit , ne in lupanar accederent , & foueam igne repletam terra superiecta obruit , in quam adolescentibus lapsis & consumptis accusatur Reip. lætæ . Apud illum declamantem Albutius fastidiosus auditor , eos quibus inuidere poterat , admirabatur . Hanc Bassi sententiam non mehercules referrem , &

canem ad ostium alligasset. Idem Latronis illas sententias aiebat tumidas magis esse quàm fortes. Summa hominum admiratione circumferebatur. Lugent argumenta patres, & ossa liberorum coniecturam diuidunt, & illam, Producta sacerdos tuam, & illam: Super cineres liberorum nostrorum lupanar de quantum est. Ipse utrique laudabat, itaque docuerat. Nam in hac ipsa controversia ne Bassus quidem videbatur aliquid dixisse fordidius. dixit ipse, Itane peribunt decem iuuenes propter dipondios tuos? **ΕΥΚΤΕΜΟΝ** à filij parte, eum patrem suum narrasset solum sine comite oppressum & occisum, dixit: *Διὰ τὸ τοῦ ἀσφαλισθέντος ἐστὶ πρὸς ἀλλοτρίων ἀδικησάντων εἶναι.* & idem. *Ἀλλ' ἢ οὐ γὰρ ὁ πατήρ μετ' ἀζώνων ἀπέθανεν.* **HERMAGORAS** dixit: *κρίστω μὲν ἰδέα ἢ πίνυτης πόλιν, οἱ δ' ἢ πρὸς σίαι: τίδω αὐτῶν.* Illud in narratione: *ἰσάω τιν' ὁμοίη ἐν τῷ οἴκῳ.* **ΕΥΚΤΕΜΟΝ** dixit: *ὅταν εἶρα ἐν φορέῳ, ἔτ' εἰ γένηται κρη. καὶ ποτὶ θεῖ, αὐτῶν πίνυται.* Ideo cuiussumque cum diuitibus ambulare. cur taceo? pater meus dicendo perii. **HERMAGORAS** dixit: *Extriuamus priuatum, ὁ inopes, ciuitatem, diuites uero suam.* Illud in narratione: *A quo sublatu sit nescio. habet hostes natura, qua in terram non fluxit, & cui fluxus aqua sit.* **ARTEMON** dixit: *Quando homicidam reperero, tunc rectè accusabo, & quare hoc nunquam oportet, si reperero pauperem.*

CONTROVERSIA XXXI.

Vir fortis non cedens forti patri.

LEX. VIR FORTIS QVOD PREMIVM VOLET, OPTET. PLVRES IVDICIO CONTENDANT. **Themá.** Pater & filius fortiter fecerunt. Petit pater à filio, ut sibi cederet. ille non vult. iudicio contendit. vicit patrem. petit pro premio statuum patri. pater ipsum abdicat.

IUNI GALLIONIS. Quem optem huius iudicij euentum nescio, cum crimen meum sit, vicisse. Videtis, quemadmodum in hoc quoque iudicio opera sua iactat: & in ratu quisquam, si hoc patre natus, gloriæ cupidior est? Faciles habetis partes, viros fortes iungite. Dissidemus,

demus, quia nimium similes sumus. Cum exiremus in
 aciem, aiebat: Si adolescens essem, nemo pugnaret for-
 tius. maiorum quoque suorum virtutes referebat, sed
 omnibus se præferebat. Cum ad ætatem tuam peruene-
 ro, non contendam cum vlllo, quamuis si exemplum
 tuum sequi voluero, etiam cum filio contendam. Quia
 patriæ iudicium habeo, patris perdidit. Dicam abdi-
 canti, Non luxuriabor, non amabo: hanc emendationem
 criminum meorum non possum promittere. ego
 verò pugnabo, & fortiter, & fortissime. Vidi patrem
 iam senem lorica induentem: multum est pugnare cum
 exemplo. Iudicium vocatur, quo pater & filius spo-
 lia contulimus. Ecce amitto: ego tibi cedere possum,
 seni non possum. Quòd contendi, legis: quòd vici,
 iudicium; quòd pugnavi, patris est. volui cedere: con-
 currerunt iuvenes, ætatis causa agebatur. Vici non fi-
 lius patrem, sed iuuenis senem. Ego vici, sed omnes
 patri gratulati sunt. parui adolescens, magnis exem-
 plis deceptus sum, dum cogito mecum Horatium Etru-
 scas acies corpore suo summoventem, & Mucium in ho-
 stilia arma ruentem: & dum te Deci cogito, qui & ipse
 noluisti patri cedere. Transibo in subsellia tua, comple-
 etar inuitum. licet repugnes, fortior sum. **FVLVI
 SPARSI.** Necesse fuit mihi fortiter militare: pugnandum
 habebam non imperatori tantum, sed patri. Si tu vi-
 eisses, diceretur: Patri cessit: abdicationem enim ti-
 mit. Solebas enim semper optare, vt contingeret
 tibi habere filium meliorem. Iudicium vocas duplicem
 domus nostræ triumphum? **CLODII IRRINI.** Tu
 Mucio diceres, Non est quòd ostendas istam manum. Tu
 Scipioni post deletam Carthaginem, Tace. Loquax est
 virtus, nec ostendit se tantum, sed ingerit. Aiunt etiam
 nunc quidam, Pater cessit filio, & in hoc abdicat, vt
 verum videatur fuisse certamen. Opta pater, vt & à
 nepote vincaris. Postea, inquit, fortiter pugnare pote-
 ris. vnde scio? vulneribus me senem feci. Quis te feli-
 cior? tu omnes vicisti, te filius. Quanto honestius mo-
 do pater & filius inter se contenderant, honestiorem fa-
 cturus victum vter vicisset. Dubito quid faciam, taceant?
 sed silentium videtur confessio. Narrem virtutes meas?

sed illud quoque nouum accidit mihi, quod vni abdicato meas narrare non concessit. Processi in aciem coram patre: Fortiter, inquit, pugna. Turpe adolescenti, vinci à sene. Auidus sum gloriæ: hoc si vitium est, paternum est. fortis sum: nunquid improbas pater? aut iam abdicabis, si viro fortissimo sum fortior? dicam tamen audacter, Fortissimus sum: nec timco in ea ciuitate hoc crimen, in qua fortes etiam senes nouimus. IULII BASSI. Ad te quoque ignominia meæ pars redundat. Pudeat te pater, si à filio abdicando victus es. ARELLII FVSCI. Ignosce iuuenis errauit: ambitiosus non ero, cum senex fuero. GAVII SILONIS, vtrum putas vicisse? ego præmium tantum habeo, tu & præmium, & virum fortem. Permittente lege fecit, immo in eadem re & habet legem, & timet.

DIVISIO ** Contra ait: Si quid fecit quod non licet, lex vindicabit: sed quicquid licet, non oportet. Pater non queritur de scelere filij, sed de officio. Deinde vtatur quisque sua lege tibi illud licuit, & mihi hoc licet. abdicare liberos liceat. est aliqua lex, quæ filio patrem præferat? Si potest abdicari, etiam propter id quod lege permittente fecit: An abdicari etiam propter hoc non possit, quod præmium accepit. Non potest, inquit, in ea re priuatum puniri, in qua publice honoratur. Eidem rei non potest præmium dari, & nota denunciari. Cetera iura puto paterno imperio subiecta esse: hoc ius maius est ceteris, quod victoria de summa virtute queritur. Non potes propter hanc legem filium abdicare, propter quam à filio victus es. Si potes abdicare, An debeat. hoc diuisit: An etiam si non debeat cum patre contendere, ignoscendum tamen sit, si adolescens gloriæ cupiditate lapsus est. Deinde, An contendere debuerit. Tum inquit, & honestam certamen erat, & tutum. Quid enim est gloriosius quam aut virum fortem vincere, aut vinci à filio? si non debuisset contendere, non vicisset. Et potuit fieri, vt si hic tibi cessisset, alius quis ad certamen procederet: qui nunc non processit: quia sciebat nihil sibi profuturum, si te vicisset, cum deberet à filio tuo vinci. nulla laus tua fuisset, apparuisset enim illam victoriam non viri fortis fuisse, sed patris. si silentio virtutes nostræ transissent: nunc illustratus es, dum confe-

conferuntur. **TYRRINVS** hoc loco bellè dixit: Plures tibi inuidere cœperunt, postquàm victus es. Itaque noui generis res accidit, filius vicerat, omnes aiebant: O felicem patrem. Nouissimam fecit quæstionem, An etiam si quid iudicio peccauit, præmio emendauerit. Hoc loco dixit **GALLIO** illam sententiam, quæ valde excepta est: Cum diu deprecatus esset, ait, si nihil profecero, quid me facturum putas? ad templum iturum, aut ad deos supplicem? ad tuas statuas confugiam. **SILIO POMPONIUS** tentauit & in hac controuersia illam quæstionem, quam in omnibus virorum fortium abdicationibus putabat esse tenendam: An vir fortis abdicari possit, aiebat in nulla magis controuersia illam posse tractari. Non potes, inquit, eum abdicare, qui te potest vincere. Miraris, si patria lege subducitur, qua & comparatur & præfertur?

COLOR. Colorem pro adolescente **GALLIO** illum dixit: Meæ, inquit, iuuenis, ætatis causa agi videbatur, cum dubitaret exaudisse quendam dicentem: Nihil agis, ego tibi cedo, illi non cedo. **CÆSTIVS** hoc colore usus est, putasse se ipsi patri honestius hoc esse, certè domui, laudes vtriusque in foro inspicere. **MONTANVS VOTIENVS** ait: Cognoui non quid imperares, sed quid præcepisses: dixeras semper, cum me hortareris ad gloriam, vt nulli cederem. Inuidiosa omnibus in illo iudicio fortuna tua videbatur, cum quæreretur, vitum pugnasses felicius, an genuisses. Non est quòd putes me visum illis fortiozem: decepti sunt, pater: iudicauerunt non quod erat, sed quod te malle crediderunt. **ARGENTARIVS** ait: Occasionem beneficij quæstus non concupiui accipere: præmium habet alter, alter percipit. **FVSCVS ARELLIVS** pater ait: Si nauigare imperasses, per hibernos fluctus egissem ratem: si peregrinari, nihil fuisset iubente te durum, hanc rem imperabas difficilem forti viro, vinci. **BLANDVS** hoc colore narrauit: Pater mihi obiecit, quod illi vna re non cesserim? Ego multiplicabo crimina mea. Nunquam illi quotiens recte faciendum fuit, cessi: semper volui videri frugaliior, videri volui laboriosior. nam cum ad vires ventum erat, etiam ipse cedebat: non ego illum vincebam, sed ætas. **TYRRINVS** hoc colore usus est: Volui, inquit, cedere, sed erant qui discrent nos

licere. hoc enim modo legem saluberrimam tolli. Disputaturi contra præmium patris videbantur, & dicturis. Non licet inter se cedere fortibus: non ipsorum tantum causa agitur, sed publica. omnium interest scire, quis sit fortissimus. His vocibus hominum missus sum ad id certamen in quo ad istum utraque pertineret victoria. Quid putatis me dicturum? fortiorem me visum? falsum est. cum hoc quoque, quod ego fortis eram, istius esset. Quid ergo? quare vicerim, quæritis? Visum est ad ruborem totius iuventutis pertinere, neminem pugnasse fortius, quam senem. Et cum dixisset, se præmia in patrem contulisse: dixit, Vici te pater: sed nempe vici tibi. ALBUTIUS hoc colore narrauit: Noluit, inquit, videri per collusionem patri titulum fortissimi viri contigisse. Non cessi ante iudicium: vt iudicio cederem: & feci. Nihil aliud quam laudavi patrem, virtutes eius retuli: visus sum propter hoc ipsum præmio dignus. SILO GAVIUS ait: Solebas mihi pater, inter dignorum virorum exempla narrare quædam etiam domestica. aiebas autem: Patrem fortem virum habuisti. vide vt tu sis fortior. processisti tecum in aciem, nec illinc inultus redimus, omnis gloria in vna domo erat. Iubebat Resp. fortes viros recognoscere. O quam ego cupiditatem gloriæ in patre meo vidi, quam inuenilem! Contendere me vetabat imperio, iubebat exemplo. Ventum est in iudicium, omnium quos ego noui, res inuidiosissima. quærebat de patre meo: vtrum fortior esset, an felicior. OSVS hoc colore narrauit. Erant qui accederent, & dicerent: Roga patrem tuum, cedat tibi, non est vtile Reip. hostium excitare animos. excitabuntur, si sciunt neminem in hac ciuitate esse fortiorem quam senem. illi me coegerunt, quasi tunc quoque aliquid præstiturus essem Reip. venire in iudicium: in quo quid habet? ego sum iudicatus iunior. DENTO dixit: Timeo ne ob hoc ipsum patri vilior fiam. ego sciam an vsque gloriosus sit. TRIARIUS hoc colore vsus est: In iudicio volui tibi cedere, vt non imperasse videreris, sed vicisse. & cessi. defunctoriæ causam meam egissem? norum sit illum cedere. quia parum est illi, non putabat. NICETES in hac controuersia dixit: *Εὐὸ πᾶππῶς ὑπὸ τῷ θύσῳ δῶν δὲ θεῖς... ἡμεῖν παρὲν τῷ τῷ δὲ δικῆσθῶ, σὸν αὐτῶν. Ἦς νο μὲν ἡμεῖν ἴδῃ θεοῖ*

θεοὶ φίλοι... ἢ διὰ μέγα χεῖρα. οἷτ' ἀντὶς ἀεὶ θένει ἔχουσιν, εἶπον... ὅδε πατὴρ ἀμείνων. *An auus ille à natura datus, nobis adfuerit, in eo, quod institutum est, iudicio, non facile dixerit. Qua mihi dies hac cari dij. Profecto plurimum gaudeo, & illi qui de virtute contentionem suscipiunt, dixerunt... num hic patre melior.* SCAVRVS hunc sensum aliter dixit: O si auus meus interesset iudicio, quam libenter spectaret & discordiam nostram! Clamasset mihi, Non est quod cedas, ipse mihi nunquam cessit. LABIENSVS partem patris declamauit, & dixit quod etiam desertoribus licet: Nolo habitare cum aduersario meo, non capit idem contubernium fortem virum & victum. Statuam, inquit, tibi posui. imo ne possem vnquam me victum obliuisci, ignominiam meam in æs incidisti.

CONTROVERSIA XXXII.

Demens quod mori coegerit filiam.

LEX DEMENTIÆ ACTIO. Thema. Bello ciuili quamdam virum secuta est. cum in diuersa parte haberet patrem, & fratrem, victis partibus suis, & occiso marito, venit ad patrem: non recepta in domum, dixit, Quemadmodum tibi vis satisfaciam? Ille respondit, Morere. suspendit se ante iannam eius. Accusatur pater à filio dementia.

CONTRA PATREM. PORCII LATRONIS. Sic sibi satisfieri ne victor quidem voluit; excusauit victos, qui restituit. Quoniam reposcis vitam, quam dedisti, accipe. nullum fuit in proscriptione mulieris caput. OSCI. Inquinasti filiaë sanguine penates. quanquam quid loquor penates, tanquam in domo perierit? Allatum ad se Cæsar Pompeij caput, fleuit, & hoc illi propter filiam præstitit. ARELLII FVSCI. Quemadmodum tibi vis faciam satis? Hoc ipso satisfacisse debuerat puella. Filiam habuit adeo piam & in maritum & in patrem, vt alterum vsq; in mortem secuta sit, alteri etiam per mortem satisfecerit. quam periculose eum offendo, qui si multa irasci cœpit, nescit ignoscere? CLODII TVRRINI PATRIS. Morere. Quid aliud meruerat, si satisfacere nollet? Nisi occu-

passes foror, fortasse pater tibi satisfacisset. Hoc certum habeo, vnusquisque vestrum suadebat puellæ: Ad iratum patrem venis: in quas potes te componere blanditias: roga, deprecare: si nihil proficies, habes quemadmodum cogas: morituram te denuntia. Hoc quod ignouisti, victor, ad viros pertinet: illi tibi gratias agunt. nam sceminas, ne si irascereris quidem, proscriptisses. Quare secuta es virum? Adeo tibi vetera exempla exciderunt bonarum coniugum, quibus filiam solebas sanus hortari? Aliqua spiritum viri redemit suo. aliqua se supra ardentis rogum misit. impendisset se puella viro, nisi seruasset patri. **FVLVII SPARSI.** Filia ante limen paternum in cruore suo volutatur. quid exhorruisti? paterna satisfactio est. Nostis domus nostræ legem: aut dicendum mihi, aut moriendum est. Qualis est ista satisfactio, qua filio, exoratum patrem sibi non sentit? **ALBTII SILI.** Vtræ meliores partes essent, soli videbantur iudicare dii posse. Si vis satisfacere mihi, morere. Quod ad me attinet, irascere malo. Si patricidium est, fuisse in diuersis partibus, nunquam defendisset apud Cæsarem Ligarium Cicero. Marce Tulli, quam leue iudicasti crimen, de quo confessus es! Dona filiam, si misericors es, deprecanti: si hostis, edicto; si pater, naturæ: si iudex, causæ: si iratus es, fratri. **BYTEONIS.** Ante ipsum limen domus decessit, ne dubitari posset, vtrum marito perisset, an patri. vbi studuisti? vbi audisti nego te istuc in bello didicisse: **MARILLII.** Meruerat, inquit, mori, etiamnum accusas? certe iam tibi satisfactum est. O nouum monstrum! irato victore viuendum est: exorato patre moriendum est. **PASSIENI.** Vtinam interuenissem, non satisfacisses sola patri. Furiosum te dicere, si pro genero non rogasses. Secutus est gener diuersas partes, vxor suas. **LABIENO.** Hoc obsequio consequatur denique, vt intra domum moriatur. **M. Cato,** quo viro nihil speciosius ciuilis tempestas abstulit, potuit beneficio Cæsaris viuere, sicut Tullius, si voluisset. Optima ciuilibus belli defensio, obliuio est. **MVSÆ.** Allato ad se capite **Cn. Pompeij,** Cæsar auertisse oculos dicitur, quod tuæ in morte filix quidem fecisti. **CORNELII HISPANI.** Peruagata est illa crudelis belli fortuna omnem ordinem, & vsque ad vltimæ plebis supplicia descendit, nihil in ciuitate

uitatē nostrā immune victoris irā prāter foeminas fuit. Hanc laudem miserā vrbī seruare licuit. At tu pater, vt victor insanis. **MENTONIS.** Semel repulsa, iterum redit; iterum repulsa, tertio rogat: non fatigatur, scit exorari etiam hosteis. O te crudelem, nisi iam tibi & pro genero satisfactum est. Non ignoro, in quanto periculo sum. nescit placari iratus, & hoc etiam si filiā excanduit. **TRIARII.** An non exorares victorem pro alio pater? Morere, inquit. Illi quoque quibus animaduertere in damnatōne necesse est, non dicunt, **OCCIDE**, non **MORERE**: sed **AGB LEGE**: crudelitatem imperij verbo mitiore subducunt.

PARS ALTERA. **TURRINVS CLODIVS** bellē dixit: Nolite mirari, si durioribus vtar: non sum processurus vltro verba: minabor, deinde ignoscā. fecit & victor.

DIVISIO. **LATRO** vsus est in hac controuersia illa vulgata quāstione: An possit agi cum patre ob vllam aliam rem, quā ob dementiam. Impotens sum, immitis, non tamen demens. Mores tuos patri debes approbare, non patris regere. Dic, Despis, nihil intelligis. ego sanitatis meā, si pctuero, argumenta colligam: dicam in senatu non stultē sententiam. Quid tibi videor fecisse dementer? Partes malē egit? damnare non potes patrem propter verba, immo propter verbum. Si damnari dementiā aliquis pater, etiam non demens, ob aliquod improbandum factum potest, an hic possit. Hoc in duo diuisit. An etiam si hoc animo dixit, vt filiam mori veller, damnandus tamen non sit. Hic accusatio filiā, contrarias parteis à patre sequentis, cum illam ipsa natura publicis excepisset malis. Animaduertit Manlius in filium & victorem: animaduertit Brutus in liberos non factos hosteis, sed futuros. vide an sub iis exemplis patri fortius tantum loqui liceat. Deinde, An non eo animo dixerit, vt eam mori veller. Dixit, inquit, iratus, cum veller castigare, non occidere. **GALLIO** & illam quāstionem fecit, An non ob id puella perierit, quod pater illi tam dure responderit. Perit, inquit, propter desiderium viri: alioquin vnus verbi amaritudinem morte pensasset? Immo mulier prāceps, temeraria, insano flagrans amore & attonito, quā viram

patre relicto secuta fuerat, res viri consecuta est. **SILIO POMPEIVS** huic quæstioni præponebat illam, ex qua in hanc transitus sit, An etiam si propter hoc verbum patris periit, damnari tamen pater non debeat. nec enim euentus imputari debet cuiusque rei, sed consilium. Si post hoc verbum puella vixisset, nunquid patrem dementiæ damna-re posses? atqui hoc verbo si quid factum est, non à patre, sed à puella factum est. Non oportet autem illius temeritatem, dementiæ videri patris. Post hanc quæstionem faciebat illam. An ob hoc perierit.

COLOR: Color à patre accusatoris simplex est: ait patrem durum fuisse, crudelem, bono publico eum fuisse periturum. Dixit dure, inquit, eo vultu, ea affirmatione vt videretur non iubere tantum, sed occidere. Hoc loco dixit **TYRRINVS CLODIVS:** Hoc post bellum, immo post edictum: & adiecit, Nunc intelligit Resp. Imperator, quantum tibi debeat, cui sine sanguine satis factum est. Omnes enim dixerunt, patre nolente illam nupsisse, **GALLO** dixit: Nondum mihi videbatur scire quid meruisset, volui illam intelligere crimen suum. **CÆTRIUS** hoc loco: Contumaciter, inquit, rogauit, sic quomodo & perit: non vultu demisso; non summissioribus verbis, nondum tanquam victa: nihil ignoui filia, nihil victæ. Primum quare ad me non fratrem suum misit? an etiam fratri irascitur? **ARGENTARIUS.** Nos duces exorauimus, quorum liberi in diuersis partibus fuerant. diximus: ignosce nobis sereris esse, si licerit esse securis. Quid peccaui, quod filiam ex hostium castris venientem non primo verbo recepi? **TYRRINVS CLODIVS** ait: Volui fratrem sorori dare beneficium. eo durius loquar, vt ille me pro sorore sua deprecetur. Primum quare me solum rogat, cum debeat duobus satisfacere? **SILIO GAVIVS** dixit: Volui, inquam, mora torquere: sine inquam, iterum ac tertio roget. Nec mitissimus quidem victor statim ignouit. **LABIENVS** ait: Non sum statim exoratus: & si vixisset, non essem fractus primis vocibus eius: ne tertio quidem rogatus, aut quarto. At victor cito exoratus est. Noli mirari: facilius est ignoscere bello quàm parricidio. **HIPANIUS** de morte eius hoc dixit: Iterum illum nobis vt abduxit. **ALBVTIVS.** Tuto me, ait, putauit loqui fortius.

tius. non dubitavi enim quin frater illi dicturus esset: Non est quod timeas, exorabitur: si difficilior erit, illum ego rogabo. & si rogasses, adolescens, fecissem, non magis tibi ego, quam sorori tuæ maritus. MONTANVS VOTIENS DIXIT: Non est quod putes illam cecidisse ira patris: cui vixerat, periit: illa se cui addixit, impendit. Et eundem sensum in argumentis, cum dixit non propter patrem illam periisse. Quid ergo, inquis? propter quem? Scis illam virum habuisse, pro quo mori posset.

CONTROVERSIA XXXIII.

Debilitans expositos.

LEX REIP. LESÆ SIT ACTIO. Thema. *Quidam expositos debilitabat, & debilitatos mendicare cogebat, ac mercedem exigebat ab eis. Reip. lesæ accusatur.*

CONTRA DEBILITANTEM EXPOSITOS. PORCII LATRONIS. Æstimate, quale sit scelus istius quo factum est ne læsi patres liberos suos aut agnoscant aut recipiant. etiam confessas iniurias tacent. Vestigialis istius crudelitas fuit, eo magis quod omnes præter istum misericordes sumus. Mendicantes, nisi tot mendicos fecisses. Effecit scelestus iste, ut nouo more nihil esset miserius expositis, quàm tolli: parentibus, quàm agnoscere. CASSII SEVERI. Huic cæci innitentes baculis vagantur; huic trunca brachia circumferuntur, huic conuulsi pedum articuli sunt, & torti tali, huic elisa crura, illius, inuiolatis pedibus cruribusque, scemina contudit: aliter in quemque scæuens ossifragus iste, alterius brachia amputat, alterius eneruat: alium distorquet, alium delumbat: alterius diminutas scapulas in deforme tuber extundit, & risum in crudelitate captat. Produc agedum familiam semiuiuam, tremulam, debilem, cæcam, mancam, famelicam: ostende nobis captiuos tuos. Volo mehercules nosse illum specum tuum, illam humanarum calamitatum officinam, illud infantium spoliarium. Sua cuique calamitas tanquam ars assignatur. Huic recta membra sunt: & si nemo obftet naturæ, proceritas micabit. ita frangatur, ut humo se

alleuare non possit, sed pedum crurumque resolutis ve-
tebris reptet: huic extirpentur radici us. huic speciosa fa-
cies est. potest formosus mendicus esse. reliqua membra
inualida sint, vt fortunæ iniquitas in beneficia sua sa-
uientes magis hominum animos peruellat. Sine satelliti-
bus tyrannus calamitates humanas dispenset. **VIBII GAL-
LI.** Intuemini debilia infelicium membra nescio qua tabe
consumpta: illi præcisas manus, illi erutos oculos, illi con-
tractos pedes. Quid exhorrescitis? sic iste miseretur. Tot
membra franguntur, vt vnum ventrem impleant: & 6
nouum monstrum, integer aliter debiles alunt. **ALBVTII
SILI.** Perissent, inquit. ita non sic infelicius supersunt,
quàm perituri fuerant? Perissent, inquit, interroga pa-
tres. vtrum maluerint. Eruantur, inquit, oculi illius, hu-
ius præcidantur manus. Quanti ex his fortes viri? quan-
ti tyrannicidæ? quanti futuri sacerdotes? Nec puto incre-
dibile. in hac fortuna loquor, certè ex hac turba origo
Romanæ gentis apparuit. Egregius educator plus acce-
ptum crudelitati, quàm expensum misericordiæ refert.
TRIARI. Perissent, inquit. Puto, experieris nos non
esse crudeles. tamen nemo non nostrum, cum istis stupem
porrigeret, mortem precatus est. Surge tu debilis: co-
natur & corruit. Surge tu mute: sed quid excitaris? rogare
non potes. Surge tu cæce: sed ad quorum eās genua, ne-
scis. O te inter omnes debiles ante hoc iudicium felicis-
simum, quoddam istum dominum non videbas: in hoc iudi-
cio infelicissimum, quoddam istum reum non vides. Expositos
aluerunt etiam fœæ, satis futuræ mites si præterissent.
CORNELII HISPANI. Ergo si illis temporibus iste carni-
fex apparuisset, conditorem suum Roma non haberet. Ti-
meo ne hoc profut reo, quod nemo ex his quenquam vide-
ri vult suum. **IVNII BASSI.** Intuemini vtramque par-
tem, & ei succurrite, quæ miserabilior est. liceat videre
mercenarios tuos. hic cæcus est, hic debilis, hic mutus.
His tu mori non permittis? Vis in te indices more tuo
misericordes sint? tuo exemplo? **ARGENTARI.** Quo-
rum cum vbique audiantur preces, in sua tantum causa
cessant. Adiciamus aliquid ad quæstum. deme huic ocu-
los, illi manus. **ARRELLI FVSCI PATRIS.** Præcidatur in-
quit, lingua. genus est rogandi, rogare non posse. Misere-
mini

mini horum omnium, Iudices, quorum misereri etiam singulorum soletis. **CESTII PII.** Ut hanc causam susciperem, ne ab eis quidem rogatus sum, pro quibus ago. quid enim miseri rogare sciunt, nisi stipem? quid infelix iste peccauit aliud, quam quod natus est? **CLODII TYRRINI PATRIS.** Age, si quis agnouerit suum, petes alimenta, tanquam alueris? non est quod timeas, nemo agnoscet. O miserum, si quis alimenta suo dat; o miserum si negat. Ita nos istis vindictam negaturos putas, quibus ne id quidem negamus, quod tibi daturi sint? Et quod est indignissimum, crudelis cum sit, misericordia publica alitur. Venite miseri, & hodie primum vobis rogare. **MENTONIS.** Errant miseri circa parentum suorum domos; & fortasse aliquis à patre alimenta non impetrat. Nulli plus reddunt integra mancipia. Cur tu tam exiguum refers? vi assequi poterat, ut non rogares, ut non acciperes: spiritum tibi non relinquerem, nisi crudelior futurus essem te relinquendo. Tibi captura quotidiana non respondet. apparet te nondum hominibus satis miserum videri. **GAVII SILONIS.** Tu, inquit, in illa vicinia mendicabis, tu ad limen accedes: & crudelis, miserum parentum domos demonstrat. Hic non facile stipem impetrat? etiamnum aliquid illi detrahatur. **LYNII GALLIONIS.** Serua oculos, ut videat quem roget: serua manus, ut habeat quibus stipem accipiat. Occurrunt nuptis omnia dira, factis publicis auspicia feralia. Feriatis maxime ac sollempnibus & hilaritati dicatis diebus semianimes isti greges oberrant. à te fortasse aliquis acceptam stipem portat ad deos. **FVLVII SPARSI.** Scio, Iudices, variis quemque causis ad accusandum solere compelli, quosdam ambitio gloriæ, quam ex damnato petierunt, prouocauit: alios odia & similitates protraxerunt, non dubito fuisse quosdam qui præmium peterent; ego omnibus ceteros impellentibus causis yaco. Quæ enim gloria est in tam sordido reo? quæ similitates, ut non eas quoque contraxisse pudeat? aut quod præmium, cum stimulant ij, qui se alere non possunt? Non is est qui rogare nesciat, etiam docere solet. Quos affectus vestros optare debeam, nescio: si misericordiæ propiores fueritis, crimina rei vobis ostendam si verum fuerit. At reum hunc nos publice pascimus,

Exigitur à te talio. non habes totidem membra, quot debes. Lupa oblita feritatis, placidior, velut foetibus suis prebuisse vbera fertur. Sic lupa venit ad infantes: expectatus hominem. Gratulor tibi Roma, quòd in conditores tuos homo nõ incidit. Ergo cum de publica misericordia cogitares, tã crudelis esse potuisti? Proxima, inquit, die hic plurimum retulit: faciendus est huic similis alter. hic satis retulit: fiat & alius miser ad hoc exemplum. Ite nunc, inquit, & alimenta mihi quaerite. Tu, inquit, qui oculos non habes, per oculos rogato. tu, inquit, qui manus perdidisti, per manus rogato. Tu per illa membra quæ trahis debilia: per ea quisque quæ non habet, ambiat. O miseros qui sic rogantur: miseriore, qui sic rogantur. Ecce, nescio quis. Meus, inquit, filius si viveret, huic fortassis similis esset. Num, inquit, ego meum transeo? Alius, inquit: Potuit meus in eundem incidere dominum. quid si incidit? omnes omnibus conferunt, dum vnusquisque timet ne suo neget.

PARS ALTERA. ARELLII FVSCI. Debilitasti, inquit, plus illis patres nocuerant.

DIVISIO. LATRO sic diuisit, An læsa sit Resp. Primum quod reipub. crimen constare oportet. deinde tunc reum quaeri. An læsa sit Respub. non solet argumentis probari. Manifesta statim Reip. damna sunt, si muri diruti sunt, si classis incensa est, si exercitus amissus, si vestigalia deminuta. hoc damnum quod tu obiicis, non videbar. Dic mihi, quando rempub. læsa? cum vnum expositum debilitauit. atqui etiam qui occidit vnum, non tamen Reipub. læsa tenetur reus, sed cædis: etiam qui duos, etiam qui plures. Dic mihi, quis numerus efficiat, vt læsa videatur Respub. Duo debilitantur, nondum Respub. Infantes perdidit, & infelices. Potuerunt, inquit, duces fieri. potuerunt etiam sacrilegi esse & homicida: potuerunt & perire. At tamen crudelem rem facit & lanista, nec damnatur Reip. læsæ: & leno qui cogit inuitas pati stuprum, nec lædit Remp. Ego nunc non laudari reum desidero, sed absolui. noceat hoc illi cum honores petit. Potest aliquis & non esse homo honestus, & esse innocens reus. Deinde an si læsa sit Respub. ab hoc læsa sit. Non à me, inquit, sed à parentibus qui proiecerunt. Hic crudelis, vt multum illis abstulit, iactat, vitam reddidit. Contra ait. Illi singulos exponunt, tu omne;

omnes debilitas : illi spem , tu instrumenta viuendi detrahis. Deinde , An teneatur Reip. læsæ , si fecit quod ei facere licet. Non potuit , inquit , vlla res lege damnari , quæ legi innitur. Si domum meam diruam , nunquid dices me Rempub. lædere ? Et poteras describere , quam inhumanum sit , illos parietes maiorum in nostram vsque perductos memoriam , in hostilem modum deiici. In agris meis arbusta succidere velim. Deinde , An hoc licuerit illi facere. licuit , inquit. Expositi , inquit , in nullo numero sunt : serui sunt : hoc legumlatori visum est. denique si non licet , habent legem talionis. agere singuli iniuriam possunt. Reip. quidem læsæ non potest agi eorum nomine , qui extra Rempublicam sunt. Non potest pro omnibus agi , pro quibus singulis non potest. Scio quosdam putare quæstionem esse , An possit à priuato homine lædi Respublica. SPARSVM certè ita declamare memini. Quod si quisquam recipit , & illam recipiet : An à muliere possit , an à sene , an à paupere possit : quorum nihil vnquam quæritur. Sed dicit tamen solet , quomodo cum illa quæstio tractatur : An respublica læsa sit , totiens reus in argumenta non læsæ Reipublicæ non dicit : ne potuit quidem lædi à priuato , à paupere , ab ægro , ab infante. GALLIO fecit illam quæstionem , An in expositis lædi possit Respublica. Non potest , inquit. An lædi possit in aliqua sui parte : hæc nulla Reipublicæ pars est. non in censu illos inuenies , non in testamentis. Sed hæc quoque in illam incurrit , An respublica læsa sit. dicitur enim : Ne lædi quidem potuit in eis , quos non habebat.

COLOR. Pro illo qui debilitat expositos , pauci admodum dixerunt. Dixit GALLIO , & hoc colore vsus est : Egentem hominem , & qui ne se quidem alere , nedum alios posset , sustulisse eos qui iam relictæ sine spe vix spiritum traherent : quibus non iniuria fieret si aliquid detraheretur : sed beneficio cederet , si vita seruaretur. Faciunt inuidiam , alicubi oculos deesse , alicui manus. dicant illos per hunc tam misere viuere , dum fateantur per hunc viuere , GALLIO illud quoque in argumentis tentauit : Adeo , inquit , hæc res non nocuit Reip. vt possit videri etiam profuisse. Pauciores erunt , qui exponunt filios. TYRRA-

NVS CLODIVS hoc colore vsus est: Multos patres exponere solitos inuites partus. Nascuntur, inquit, quidam statum aliqua parte corporis mutilari, infirmi, & in nullam spem idonei: quos parentes sui proiciunt magis, quam exponunt; aliqui etiam vernulas, aut omine infausto editos, aut corpore inualidos abiiciunt. Ex his aliquos hic sustulit, & eas partes quæ cuique possent miserabiliores esse, miseratus abstulit: stipem rogant, & vnus misericordia viuunt, omnium aluntur. At res fœda est, mendicos habere, a mendicis alii, inter debiles versari. Age non pudet vos ex hoc producere contubernio reum, à quo dicatis læsam Rempub. ? & sic descendit ad argumenta, vt diceret: Quomodo hic potuit lædere? SILO POMPEIVS illo colore vsus est: Misericordem hunc fuisse, voluisse vitam dare, sed non potuisse alere; itaque eo compulsus, vt vnusquisque aliquam partem corporis pro toto dependeret. LABIENS tam disertè declamauit partem eius, qui debilitabat expositos, quam nemo alteram partem: cum illam omnes disertissimi viri, vel ad experimenta suarum virium dixerint. Illum autem locum vehementissimè dixit. Vacare homines huic cogitationi, vt curent quid homo mendicus inter mendicos faciat? Principes, inquit, viri contra naturam diuitias suas exercent; excisorum greges habent, exoletos suos, vt ad longiorem patientiam impudicitie idonei sint, amputant. & quia ipsos pudet viros esse, id agunt, vt quam paucissimi sint. His nemo succurrit delicatis & formosis debilibus. Curatis qui ex solitudine infantes auferat, perituros nisi auferantur: non curatis, quòd isti beati solitudines suas ingenuorum ergastulis excolunt; non curatis, quòd iuuenum miserorum simplicitatem circumueniunt, & speciosissimum quemque maximè idoneum castris in Iudum coniiciunt. In mentem vobis venit misereri horum, quòd membra non habeant? quid illorum, quòd frustra habent? Hoc genere infectatus sæculi vitia, egregia figura, inquinatum & infamem reum, maiorum criminum impunitate defendit. Celebris hæc apud Græcos controuersia est. Multa ab illis pulchre dicta sunt à quibus non abstinerunt nostri manus; multa corruptè, quibus non cesserunt. NICETES dixit, Τὸ ἡγχιον; & Γούρας ἀσφαδὲς εἴρεται ἔς μὴν δὲ σφαιρῶν, ἀσφαιρῶν. Quid peius? & hos alimenta poscis,

possis, quos non alere impium est. Hunc dixit sensum P.
 ASPRENAS, eodem modo uno verbo proprio vus:
 Hunc alunt qui alimenta possunt, quibus crudelis est qui
 negat. Circa hunc sensum est & ille à QVINTILIANO
 dictus. Nescio vtrumne vos miserabiliores dicant, quòd
 alimenta accipitis, an quòd huic datis. Accipitis enim,
 quia debiles estis. Et datis per quem debiles estis. AD-
 DEVS rhetor; Κλαύσση μητέρες ἠρώμεζον, εἰ μὴ ἐμὸς λιγύσσας
 ἐμὸν εἰ ἢ ἀλλοτρίου. Ὁ δὲ τὸν ἐμὸν ἀλλοτρίου. Lamentantes matres
 stipem corrobabant, si quidem meus, dicentes meum: sin a-
 lienus, & meum alij. Hunc sensum quidam Latini dixe-
 runt: sed sic, vt putem, illos non mutuatos hanc senten-
 tiam, sed imitatos. BLANDVS dixit: Porrigit aliqua men-
 dico rogata stipem. Vtique si peperit, exposuit. ò quam
 misera cogitatio porrigentis est! hic fortasse meus est. OS-
 CVS dixit: Qui iam portexit plurimis stipem, suo negat.
 ARELLIVS FVSCVS dixit: Alit rogata filium mater: mi-
 sera, si scit suum esse: misera, si nescit. ARTEMON dixit:
 πὰ μὲ ἀλλοτρίων ἐρωτᾶν δὲ γ' ὡς τρέφει, ἀλλ' ἡμετέρας αἰσχρο-
 τρέφει. De aliorum rebus quarere oportet, dum decet, sed no-
 stra nutriunt mutila. Hanc sententiam LATRO PORCIVS
 virilius dixit, qui non potest furto suspectus esse. Græcos
 enim & contemnebat & ignorabat. cùm descripsisset debi-
 les artus omnium, & alios incurstantes, alios repentis, ad-
 iecit; Pro dij boni, ab his aliquis alitur integer? ΔΑΜΑΣ
 ΣΟΝΒΡΟΣ dixit: πάλαι μὲ ἐμψεύς κίνδυνος ἦν τὸ πρι-
 φώως, νῦν ἢ τὸ τε φλώως. Olim quidem expositos periculum
 erat abiici, nunc verò nutrir. Hunc sensum CESTIVS
 transtulit. Effecisti, inquit, vt maius periculum esset edu-
 cari, quàm exponit. FVSCVS ARELLIVS aliter dixit: Illa
 adhuc in miseræ sortis infantia timebantur, fera, serpen-
 tesque, & inimicus teneris artubus rigor, & inopia; inter
 expositorum pericula non numerabamus educatorem,
 GLYCON corruptam dixit sententiam; Κερατόω τις πτω-
 χόων τὸν ἐχόντων πωρεταζάρι τις. Et illam: Ἄγε, σὺ ἢ κλαίω
 σὺ ἢ ἰπλάεις, ὡ κακῶν ἀσυμφόνων; Pulsato quis hostium, rerum
 huic pertinentium aliquid adducat quispiam. Age, tu plora,
 tu lamentare, ò mala dissona. Sed nostri quoque bene in-
 ganierunt. MYRRHEDIVS dixit: Producitur miserorum
 longus ordo, maior pars se sine se trahit. Et LICINIVS

NEPOS: Vt soluendo sis in pœnas, quotiens tibi renascentum est: Illud SPARSVS dixit, quod non corruptum tantum, sed contrarium dicebat esse Montanus. Solus plura habes membra, quàm tot hominibus reliquisti. Ita enim hic potest videri læsisse rem publicam, si multi sunt debilitati. Apparet autem non multos esse, si plura habet membra, quàm debilitatis reliquit. Et illud æquè ab illo aiebat corruptè dictum: Prò dij, eunt plures mendici, quàm membra. Græcas sententias in hæc refero, vt possitis estimare, primum quàm facilis Græcæ eloquentiæ in Latinum transitus sit. & quàm omne, quod bene potest dici, commune omnibus gentibus sit: deinde vt ingenia ingenii conferatis, & cogitetis Latinam linguam facultatis non minus habere, licentiæ minus. LABIENI sententiam separavi, quia locuti de illa homines erant. Sed vbi quotidianum diurnum & mendicantium quætus recognoscit, tu hodie minus attulisti, cedo lora. gaudeo me non omnes emancasse. Quid fies? quid rogas? plus retulisses, si sic rogasses. Dixerat & illam sententiam: Date miseris, quod vnum percipere gaudium possunt. Aliquis ex illis damnatum istum videat, aliquis audiat. *εὐτὴν μὲν, ἢ οὐκ ἔστιν.* Glycon dixit: *τοῖς πάλαι ποτὶ οἰκίᾳ ἡρώδης κατὰ λείπειται.* Misericordia istis gaudium relictum est. VINICIVS summus amator Quidij, hunc aiebat sensum disertissimè apud Nasonem Ouidium esse positum, quem ad fingendas similes sententias aiebat esse memoria tenendum. Occiso Achille hoc epiphonema apponit:

XII. Metamorph.

Quod Priamus gaudere senex post Hectora posset,
Hoc fuit—

CASSIUS SEVERVS dixerat: Ostende nobis captiuos!
IULIUS BASSVS dixerat: Ostende nobis mercenarios
euos. LABIENVS commodius videbatur dixisse: Ostendè
nobis alumnos tuos. P. ASPRENAS dixit, cum induxisset
stipem porrigentem mendico, O infelicem patrem: & hoc
qui dicit, fortasse pater est.

CON-

CONTROVERSIÆ XXXIV.

Parthasij Prometheus.

LEX. LÆSÆ REIP. SIT ACTIO. Thema. *Parthasius pictor Atheniensis, cum Philippus captiuos Olynthios venderet, emit unum ex his senem. perduxit Athenas, tortus: & ad exemplar eius pinxit Promethea. Olynthius in tormentis perit. Ille tabulam in templo Minerua posuit. accusatur reip. laesa.*

CONTRA PARRHASIVM. GAVII SILONIS. Infelix senex vidit iacentis diuulsæ patriæ ruinas: abstractus à coniuge super exustæ Olynthi cinerem stetit iam ad figurandum Promethea. satis tristis est. Prò Iupiter! (quem enim melius inuocem aduersus Parthasium, quàm quem imitatus est?) Olynthium tantum picturæ tuæ excipio. Num quis vt naufragium pingeret, hominem merfit? cæditur: parum est. inuritur: etiamnum parum est. laniatur: hoc inquit in irato Philippo satis est, sed nondum in irato Ioue. IULII BASSI. Producitor. Superuacuum est, inquit: nondum quantum satis Prometheo, potest gemere. Ultima Olynthij deprecatio est: Atheniensis redde me Philippo. Non est istud donum, sacrilegium est. Seruus, inquit, meus fuit. Putes Philippum loqui. Ædem Mineruæ tanquam castra Macedonum fugiunt. CLODII TURRINI. Parum, inquit, tristis est. Aliquis Olynthius parum tristis est, nisi qui Atheniensem dominum sortitus est? Dabo tibi, Parrasi, maiora tormenta. dum illum ad iacentem Olynthum, duc illo, vbi liberos, vbi domum perdidit: scis certe quàm tristem illum emeris. Olynthiis urbem aperuimus, templa præclusimus. Ergo nemo Olynthius tortus esset, si omnes illos Macedones emissent. Torqueatur. hoc nec sub Philippo factum est. Moriatur. hoc nec sub Ioue. ARGENTARIÆ. Hoc hospitio Olynthius Athenis exceptus est? tantum porrò Olynthius possit, Parthasius quid? non & oculos nostros torquet? ibi ponit tabulam vbi fortasse nos tabulam fœderis posuimus. Hoc Promethea facere est, non pingere. Aiebat tortoribus: Sic incendite, sic istum quem fecit, cum maximè vultum seruate, sit sibi ipsi exemplar. CESTII PII. Emi, inquit, immo si Atheniensis,

es, redemisti. si nescis Parrhasi, in isto templo pro Olynthiis dona soluuntur. Crudelis ille Græciæ cænisifex, istum tamen nihil amplius quàm vendidit. Producitur nobilis senex, longa miseriarum tabe confectus, reductis introfus oculis, tam tristis, quasi iam torrus esset. vt admoueri sibi cathenas vidit: Superuacua, inquit, sunt: si ad alium domum peruenissem, Athenas fugerem. Istud tibi in nullo Olynthio permitto, nisi Lathenem emeris. **TRIARTI.** Corrupti duo maxima Promethei munera, ignem & hominem. Quemcunque præco flentem viderat, sciebat te emptorem: miserabantur omnes. Te fortasse, omne Philippus reduci iussisset, si Atheniensem vidisset, & emptore quod ego fabulosum esse non dubito. Sed vtrum vult Parrhasius, eligat parum piè, aut infami auctione imitatus est. Clamabat iste: nondum satis tristis es; nondum satis, inquam, adiecisti ad priorem vultum. talis in auctione Philippus. **MVSÆ.** Narratus sum Olynthi: senis igneis, verbera, tormenta. aliquis me nunc queri de Philippo putat. Dij deaque te perdant, misericordem Philippum fecisti. Si isti creditis, iratum Iouem imitatus est; si nobis, iratum Philippum vicit. Pinge Philippum crudelem: oculo effosso, iaculo perfracto, per tot damna à diis immortalibus totum, **CORNELII HISPANI.** Vltima membrorum meorum tabes tormentis immoritur. Parrhasi, quid agis? non seruas propositum. hoc supra Promethea est. Tantum patiendum est, pingente Parrhasio, quantum irato Ioue. **ARELLII FVSCI PATRIS.** Pinge Promethea, sed homines facientem, sed igneis diuidentem; pinge, sed inter munera potius quàm inter tormenta. Inter altaria, Olynthij senis crucem posuit. Miserime senex, fortè ex seruis tuis aliquis felicius seruit. utique felicior est, quisquis Macedoni seruit. **FVLVII SPARSI.** Si ad succurrendum profectus es, queror quòd vnum emisisti; si ad terquendum, queror quòd vllum. Vtinam Philippe his auctiorem cum exceptione fecisses; Ne quis Atheniensis emeret. Non vidit Phidias Iouem; fecit tamen velut tonantem; nec sterit ante oculos eius Minerua; dignus tamen illa arte animus & conceperit deos & exhibuit. Quid facturi sumus, si bellum volueris pingere? diuersas virorum statuemus acies, & in mutua vulnera armabimus manus, victi sequentur, victores cruci reuer-

reuertentur? Ne Parrhasij manus ludat temerè coloribus, internecioni humanæ timendum est. Si necesse est aliquem torqueri, eme nocentem seruum; vt eodem tempore ex eo exemplum sumas & supplicium. Statuitur ex altera parte Parrhasius cum coloribus, ex altera tortor cum ignibus, flagellis, eculcis. Ista aut videntem, aut expellantem, Parrhasi, parum tristem putas? Dicebat miser: Non prodidi patriam. Athenienses, si nihil merui, succurrite: si merui, red dite Philippo. Inter ista Parrhasius dubium est studiosius pingat, an sæuiat. Torque, verbera. sic iste carnifex colores temperat. Quid ais? parum tristis videtur, quem Philippus vendidit. emit Parrhasius: Etiamnum torque, etiamnum bene habet, sic tene. Iste vultus esse debuit lacerati, hic morientis. **PORCII LATRONIS.** Si videtur tibi, istis muneribus aram misericordiæ orna. Nemo ergo ex Olynthiis miserius seruit, quàm qui Atheniensem dominum sortitus est? Miser vbicunque Philippum non viderat, pacem putabat. Alliga, inquit. Aiebat. Solutus apud Philippum fui. **ALBVT II SILI.** Expecta dum Euthyrates aut Lasthenes capiatur. Phintias omnia Parrhasio tortore digna fecit. Philippus quoque vendidisse contentus est. Producitur senex nobilis, flens, respiciens patriam: placuit isti vultus infelix. habuit aliquid Promethei simile, etiam ante tormenta. Diligenter agit causam, vt Philippus. Olynthio non est: ego pecuniam perdidi, redi ad auctorem. Propter hominem Prometheus distortus. propter Promethea homines ne torseris. Philippus sic rogabatur: Liceat Olynthiis viuere. Parrhasius aliter rogatur, Olynthiis mori liceat. Tristem volo facere. nemo faciet, si Philippus non fecit.

DIVISIO Hanc controuersiam magna pars declamatorum sic dixit, vt non controuersiam diuideret, sed accusationem; quomodo solent ordinare actionem suam in foro, qui primo loco accusant. In scholastica, quia non duobus dicitur locis, semper non dicendum tantum, sed respondendum est. obiiciunt quòd hominem torserit, quod Olynthium, quod deorum supplicia imitatus sit, quod tabulam in templo Mineræ posuerit. Si Parrhasius respondens non est, satis bene diuidunt. Nihil est autem turpius, quàm aut eam controuersiam declamare, in qua

nihil ab altera parte responderi poterit: aut non refelle-
re, si responderi potest. GALLIO fere similem diuisio-
nem in Parrhasio habuit ei, quam habuerat in illa con-
trouersia, cuius mentio est in hoc ipso libro. Debilita-
bat expositos, detractis quibusdam. Diuisit autem sic: An
læsa sit Respublica. quid perdidit, inquit? nihil. Nondum
de iure controuersiam facio. Perdidit unum senem O-
lynthus: fac Atheniensem, non ages mecum reipublicæ
læse, si Atheniensem senatorem occidero, sed credis. Ita
verum Atheniensium corrumpitur opinio. misericordia
semper censi sumus. Nunquam vnus factio publica fa-
ma corrumpitur. Solidior est opinio Atheniensium, quam
vt labefactari tormentis captiui possit. Læsa est, inquit,
Respublica. Si quis Olynthij depositum negauerit, vide-
bitur, vt existimo, non rempublicam, sed hominem læsi-
se. Olynthiis hoc tribuisti, vt eodem loco essent, quo A-
thenienses. Læsiisti, inquit, rempublicam, quòd hanc pi-
cturam in templo posuisti. lædunt rempublicam qui ali-
quid illi auferunt, non qui adiungunt: qui diruunt templa,
non qui ornant. Peccauerunt ergo & sacerdotes, qui tabu-
lam receperunt. quare tamen non recipent? Deorum a-
dulteria picta sunt, posite sunt picturæ Herculis liberos
occidentis. Deinde, An ob id accusari possit læsæ Respu-
blicæ quod ei facere licuit. Ea lege persequere, que non
licuit. dicis mihi; Hoc facere non oportet, huic rei æsti-
matio immensa est, itaque nulla vindicta est. & id tantum
punitur, quod non licet. satis abundeque est, si opifex te-
rum imperitus ad legem innocens est. An hoc ei facere
licuerit. Hoc in illa diuiditur, An Olynthius fuerit apud
Atheniensem, etiam antequam fieret decretum. Seruus,
inquit, est meus, quem ego emi belli iure. vobis, Athe-
nienses, expedit: alioquin imperium vestrum in antiquos
fines redigitur, quicquid est bello partum. Et est contra.
At ille seruus alij emptori esse potest, Atheniensi non.
Quid enim si Atheniensem à Philippo emissem? Atqui
sciebas Olynthios nobis coniunctos esse fœdere. Vt scias,
inquit, seruos fuisse, decretum postea factum est Athe-
niensium, quo iuberentur & liberi & ciues esse. quare hoc
illis ius, si iam habebant, dabatur? Deinde, an decreto
hoc non contineatur, liberi vt fiant, sed vt esse liberi iu-
dicen-

dicentur. Hoc censuimus, Olynthios ciues nostros esse. ita & ille ciuis noster fuit. Non, inquit: nam decretum in futurum factum est, non in prateritum. Vis hoc scire? Non quisquis Olynthium seruum habuit, accusabitur, quod ciuem in sua seruitute tenuerit. Si quis tunc inter necessaria seruilium officiorum ministeria percussit, aut caecidit, iniuriarum accusabitur? atqui quantum ad ius attinet, nihil interest, occiderit, an caeciderit: nam aut nec caedere licuit, aut & occidere.

COLOR. A parte Parthasij fecit hunc colorem, emptum esse à Parthasio senem, inutilem, expiraturum. Si verum vultis, inquit, non occidit illum, sed deficientis & alioquin expirantis, morte vsus est. Torfit, inquit, tamen: si lucri causa, obiice: nempe crudelitatis pretium Athenæ habent. In argumentis dixit, quantum semper artibus licuisset: medicos, ut vim ignoratam morbi cognoscerent, viscera rescidisse. hodie cadaverum artus rescindi, ut neruorum articulorumque positio cognosci possit. **ALBVTIVS** hoc colore: Calamitosum fuisse, orbum palam mortem optantem: nec aliter illum Philippus vendidisset, nisi putasset illi pœnam esse viuere. **SILIO POMPEIVS** putabat commodius esse, si hoc animo isset Parthasius ad auctionem, ut aliquem in hunc usum emeret. poterit enim videri, elegisse vilissimum & maximè inutile. * **FVSCO ARELLIO** placebat, emptum quidem illum in alios vsus: sed cum deficeret, & mori vellet, ad id quod vnum ex caduere artifex poterat, impensum. **GALLIO** ad neutrum se alligauit, nec dixit, quo animo emisisset. **GALLIONIS** color intolerabilis est: dixit etiam, senem ex noxiis Olynthiis emisse. Quod si licet illi fingere, non video quare non eadem operam dicat, & conscium prodicionis Latheni fuisse, & se pœnæ causa torfisse. **HISPO ROMANVS** ignorantiam illam excusauit. Pictor, inquam, intra officinam suam clausus, qui hæc tantum vulgaria iura nouerit, in seruum nihil non domino licere, pictori nihil non pingere, mancipium suum operi suo impendit. Non omnia, inquit, narras: Olynthius fuit ille qui periit. Quid autem ad rem pertinet, cuius nationis seruus fuerit? Audes, inquit, seruum dicere Olynthium? etiam, post bellum, & ante decretum. Alioquin quod vos

illis dedistis beneficium, nisi quod iam illos nec torquere licet, nec occidere? Græci nefas putauerunt, pro Parrhasio dicere; omnes illum accusauerunt, in eisdem sensus incurserunt. GLYCON dixit, Πῦρ καὶ ἀνθρώπος ἀεμνηστέον ἢ σὺ σε δῶκε βουούλει. Ignis est homo, ò Prometheu tua te dona torquent. TRIARIVS hoc ex aliqua parte cùm surripere, inflexit. Hoc aiebat SEVERVS CASSIVS, qui hoc faceret, similes sibi videri furibus; alienis poculis ansas murantibus. Multi sunt, qui detracto verbo, aut mutato, aut adiecto, putant se alienas sententias lucrificisse. TRIARIVS autem sic vertit, Corruptisse duo maxima Promethei muna, ignem & hominem. sed egregiè illam surripuerunt, EVCENON qui dixit, Προμηθεὺς ἐπὶ σέ τις πῦρ καὶ ἀνθρώπου. Prometheu post te aliquis ignem est hominem. sanius quàm GLYCON: Προμηθεὺς μὲν ἴσ' ἄφρον ἀνθρώπου ἀφούλει. Prometheu me aliquis hominem pingens extinguit. DAMVS corruptissimè; Εἰσπίως, ὃ Προμηθεὺς. Ἀλλ' ἔτι πῦρ ἐκλεπίεις ἀνθρώπων; Merito, Prometheu, quare ignem homini clepsisti? hic est CRATON venustissimus homo, & pro homo & professus. ASINIVS, qui bellum cum omnib' Atticis gerebat, cùm donaret illi Cæsar talentum, in quo xiiii. sestertia sunt Atheniensium more, Ἡ ἀεθ' εἶς, φησὶν, ἢ ἀφελεῖς, ἵνα μὴ ἀπίως ᾖ. Vel appone, inquit, vel aufer, ne Atticus sis. hic Cæsari, quòd illum nunquam nisi mense Decembri audiret, dixit, & cùm commendaretur à Cæsare Passieno, nec curaret, interroganti, quare non complecteretur tanti viri gratiam, ἡλὶς παρόντος λύχνου ἐκ ἀπίω. Sole presente lucernam non accendo. Sæpe solebat apud Cæsarem cum r imagine configere homine acidæ linguæ, & qui nimis liber erat: puto quia diu non fuerat ex captiuo cocus, ex coco lecticiarius, ex lecticario vsque ad amicitiam Cæsaris felix, vsque eo vtramque fortunam contempsit, & in qua erat, & in qua fuerat, vt cùm illi multis de causis iratus Cæsar interdixisset domo, combureret historias rerum ab illo gestarum; quasi & ipse illi ingenio suo interdiceret, disertus homo & dicax, à quo multa improbè, sed venustè dicta, ne modum excedam, excuto, & ad Parrhasium reuertor. NICETES dixit; Εἰ τίνακι. Ἀλλ' ἄπύρω ζώρα φέρονται... πύρω ἔνται. Si in tabula ignita pinguntur, tyrannide vexantur. HISPO ROMANVS dixit; Ignes, ferrum, tormèta, pictoris ista an Philippi

lippi officina est? SPARSI sententia in descriptione picturæ habet aliquid corrupti: vbi cunq; sanguine opus est, humano vtitur: dixit enim quod fieri nõ potest. Illum locum omnes tentauerunt: Quid si volueris bellum pingere? Quid si incendium? Quid si parricidium? A Græcis DORON furiosè dixit; Τὸς Οἰδίπῳ ἐστὶν... πῆς Ἀτρεΐδῳ ἢ γράφῃς... μὴ μύθῳ ἴδῃς. Quis sit Oedipus, quis Atreus non pingis... ne fabulas videas. Sed nihil est quod minus ferri possit, quàm quod à METRODORO dictum est; Μὴ μοι τρεῖς ἄδῳ, μὲν δὲ Νιόβῳ. Ἢτίθῃς τὰ πῦρ ἐκ τῶν ὠπῶν Πρωμηθεΐα. Non mihi Troades, neque Niobem, appone igni extensum Promethea. TRIARIUS dixit: Nondum dignum irato Ioue gemuisti. HATERIUS dixit sanius: Nondum vultus ad fabulam conuenit. & illud: Parrhasi, vt omnia fiant ad exemplum, viuat qui tortus est. Sed si vultis audire, supra quod non possit procedere insania. LICINIUS NEPOS ait: Si vultis dignè punire Parrhasium, ipse se pingat. Non minus stultè ÆMILIANVS quidam Græcus rhetor: quod genus stultorum amabilissimum est. HEXARIDA fatuus dixit. Αποκτείναντε Παρράσιον, μὴ θελήσῃς γράφειν ἐξ ἡμῶν ἀρχέτυπον ὄψῃ. Pausanias dixit: Διὰ σε Παρράσιε ἀσείεις ἐμποδοῦμεθ' ἡΐαν νεῦς ἀφ' ἀγνώστων. Occidite Parrhasium, ne cupiens pingere, & nobis exemplar inueniat. Pausanias dixit: Propter te Parrhasi urbanum ingredimur filiorum templum, cùm consecrassemus. OTHO PATER cum pro Parrhasio diceret, in hoc colore derisus est; Quia conciderant, inquit, per proditores Olynthij, volui pingere iratum proditori suo Iouem. GARGIVS multo stultius, quare Promethei Parrhasius supplicium pinxisset. Ego, inquit, ardente Olyntho non odissem ignium auctorem? LATRONIS illa celebris sententia est, quam SPARSVS quoque subtractis quibusdam verbis dixit in descriptione mortuorum: Parrhasi, e-morior, sic tene. hanc sententiam aiunt & DIOCLEM CARISTIVM dixisse non eodem modo. ἀπὸς ὁ ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς τὸ ἀπὸ τοῦ εἶδος. ἰσχυρὸς, Infida res est fastus, ad gratiam formam: clamabat, mane. HISPO rideon honestè. ROMANVS fecit: multo enim vehementius insanit, quam nostri fanatici. Voluit videri voltorios ad tabulam Parrhasij aduolare, fabula eleganti ad turpem sententiam perductus. Traditur enim Zeuxia, vt puto, pinxisse puerum,

quam tenentem : & cum tanta esset similitudo vuae , etiam aues aduolarent operi , quendam ex presentibus dixisse , aues male existimare de tabula : non fuisse enim aduolaturas , si puer similis esset. Ζεϋξιν αιυτ οβλευισσε υυαμ , & seruasse illud , quod melius erat in tabula , non quod similis SPIRIDION æquè familiariter in templum volutrios subire putauit , quam passeret aut columbas. Dixit enim : σαρκεσ φάρα σσ υήτε ρεαφη , & τὸ ζωα. *Carniuora sunt tua & pictura & animalia.* Sed nolo Romanos in illa re vinci. Restituet aciem MYRRHEDIUS , qui dixit : Pingo Triptolemum , qui iunctis draconibus sulcauit auras. Inter illos , qui de Prometheo corruptè aliquid dixerant , & APATVRIUS locum sibi vindicat. dixit enim : Ωττι τὸ πύρ εις θεὸς παρει κλαπῶν υυ. *Cui contra Deos hunc ignem furandi facultas aderat.*

CONTROVERSA . XXXV.

Fur accusator proditoris.

LEX. INIURIARVM SIT ACTIO. LEX. FUR CONCIONE PROHIBEATUR. *Thema. Quidam cum diuitem postulasset proditionis , noctu parietem domus eius perfodit , & scrinium , in quo missa erant ab hostibus litera , sustulit. Damnarus est diues. Concionari cum vellet accusator à magistratu prohibitus est. Agit iniuriarum.*

PRO FVRE. PORCILATRONS. Id solū sustuli , quod fur reliquisset. nihil tam fur timuit , quàm ne dominus furtum nollet agnoscere. Fac mihi iniuriam : prodidi furtum meum. Ago magistratui isti gratias : cum ad illum furtum meum detulissem , furem sum moueri non iussit. Rueatem ciuitatis statum vnius parietis ruina reposui. OSCI. Sollicitus erat , ne quod perdidit , quaeretur. Indicium profiteor , multos furti confcios habeo. furti mei ciuitas conscia est. At illud tuto illi ostendi. hoc furtum non solus habeo. FURTEM est , quod timet dominus agnoscere ? potui non esse pauper , habui quod magno venderem. Teneo , ecce epistolas , in quibus manifesta proditionis argumenta sunt , in quibus hostium consilia. Te interrogo , si furtum est , repono. MVSÆ. Furtum vocas , quod qui prodiderat , negabat suum ? furtum feci , sed ex hostibus. CLODII TVRRIANI. Furtum vocas , quod qui perdidit , supplicium tulit : qui surripuerat , præmium ? Vixi permisissetis loqui , si e-

tem-

tempore fur venisset & dominus? potui Remp. magno vendere vel proditori. ARELLII FVSCI PATRIS. Mille nauium duces furto Troiam cepistis. si bene futo euertuntur vrbes, quanto melius seruantur? Si non indicauero cuius sit, nemo cognoscet. VIBII RVFI. Cuius ego si potuissem, non parietem tantum, sed pectus ipsum perfodissem. Nondum totum consummaui officium: non est tam angusta Respublica, vt ab vno opprimi possit. CESTII PI. Nolite à me omnia exigere quæ scio. multa sunt: quædam & in concione dicenda. Hoc furtum liberos vestros docete. Rogo vos, iudices, per furtum meum, quoties furtum meum protuli, tacet dominus, ego fur? Ecce altera iniuria. Non tu, inquit, perfodisti domum? Tace, ego noui ista melius. Narrare soleo, non negare quæ scio.

Cetera desunt. Quæ sequuntur, ex Epitoma sumpta sunt.
In forum veni. narraui nocturnam expeditionem meam. Conuenerant omnes tanquam ad concionem. Cur me submoues ante accusationem, cum nec proditores inauditi pereant? O furtum in concione narrandum! proditoris vigilantissimum pectus, & in exitia nostra semper sollicitum, publica fata sopiebant. Ita etiam ministros eius alligauerat somnus, vt mihi liceret eligere quod tollerem. Diruere mihi videbar hostium muros. Furtum vocas, quo nihil melius tuo anno factum est. Nemo fur Remp. cogitat. nihil non licet pro Repub. facere.

PARS ALTERA. PRO MAGISTRATV. Quale illud, dii, spectaculum fuit? composuerat inter se fortuna Reip. furem, & proditorem vt vidit inutile furtum suum, prodidit, vt nobis venderet quod nulli poterat. Tam callidus fur, vt etiam proditori posset imponere. Consilium videri vult felicitatem furti sui. Lex quæ nocturnum furem occidit, quoquo modo iubet, non de damnato, sed de fure loquitur. Odit hoc vitium: nec immerito. non multum abest à proditore. Sustulit quod non elegit, sed quod illi fatum publicæ felicitatis obiecit. Vno tempore & proditorem nobis ostendit, & furem, qui diuitem complicare mallet, quàm damnare. Effrenit domum manu suspensa, elusit illum. non tunc primum fecit. Sustulit, non quod voluit, sed quod potuit. Bono exemplo damnatus est proditor, malo inuentus.